

ภาษาบาลี-สันสกฤตกับสถาปัตยกรรมเจดีย์ในล้านนาไทย

...อาจารย์อัศรชัย ชัยแสง

คนไทยที่อยู่ในล้านนาและภาคอื่น ๆ รวมทั้งคนต่างชาติที่มาเที่ยวชมโบราณสถาน ในล้านนาไทยนั้น บางคนก็เที่ยวชมเพื่อต้องการความรู้ บางคนมาเที่ยวชมเพื่อรับรู้ความงามแล้วเก็บไว้ในความรู้สึกเพื่อเป็นกำไรชีวิต บางคนมาเที่ยวชมเฉย ๆ ตามเพื่อนฝูงหรือตามผู้ที่ให้มาเป็นเพื่อน ดังนั้น ผู้ที่มาเที่ยวชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ จะได้ความรู้ ได้ความงาม และความรู้สึกถึงคุณค่า ที่แตกต่างกันออกไป พระเจดีย์ในล้านนาเป็นโบราณวัตถุที่สวยงามและสำคัญมาก อีกอย่างหนึ่งผู้ที่มาเที่ยวชมได้ถ่ายภาพไว้เป็นที่ระลึกเสมอ พระเจดีย์ในล้านนามีหลายแบบ แต่ละแบบต่างก็ได้รับอิทธิพลทางศิลปะจากถิ่นอื่น และศิลปะท้องถิ่นล้านนาที่นำมาผสมกัน ฉะนั้น พระเจดีย์ในล้านนาจึงเป็นศิลปะที่สำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งทุกคนควรรู้จักว่าเป็นพระเจดีย์แบบใด แต่ละส่วนชื่อทางสถาปัตยกรรมว่าอย่างไร และมีความหมายอย่างไร ถ้าเรารู้รายละเอียดเรื่องพระเจดีย์แล้ว เราจะเที่ยวชมพระเจดีย์ในล้านนาได้อย่างสนุกสนานและได้คุณค่าทางศิลปะด้วย

ศิลปวัฒนธรรมของไทยที่ประยุกต์แบบมาจากต่างชาติ จะต้องมีย่อเรียกตามคำศัพท์ต่างชาติด้วย พระเจดีย์ทั้งหลายต่างได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอินเดียและศรีลังกา ฉะนั้น คำศัพท์ที่ใช้เรียกชื่อและลักษณะต่าง ๆ ของพระเจดีย์นั้นจึงเป็นคำภาษาบาลี-สันสกฤต

ด้วย คำศัพท์ที่นำมาใช้กับองค์พระเจดีย์นั้น บางคำตรงกับคำไทยที่ใช้ทั่วไป (สามัญนาม) บางคำเป็นคำเรียกชื่อเฉพาะ (วิสามัญนาม) กับการสร้างพระเจดีย์ เรื่องของพระเจดีย์เป็นเรื่องที่น่าศึกษามาก ก่อนอื่นผู้เขียนขอเสนอถึงมูลเหตุที่มาของการสร้างพระเจดีย์ไว้เป็นเบื้องต้นคือ ชาวอินเดียยุคโบราณและชนชาติแถบเอเชียตะวันออก รวมไปถึงชนชาวอียิปต์มีความเชื่อว่า ผู้ที่ตายแล้ว ถ้าเก็บซากศพไว้ อาจจะฟื้นคืนชีพได้ จึงนิยมฝังศพหรือเก็บซากศพไว้เพื่อสักการบูชามากกว่าการเผาศพ ธรรมเนียมในการฝังศพนั้น นับว่ามีความสำคัญมาก กล่าวคือญาติของผู้ตายจะต้องหาสถานที่ที่เหมาะสม เช่น สถานที่ที่เป็นเนินสูง หรือขุดดินมูลให้เป็นที่เป็นเนินสูง และบนเนินเขาหรือในถ้ำแล้ว จึงฝังหรือเก็บศพไว้ในที่นั้น ๆ ถ้าศพของผู้ที่มีฐานะดีหรือของผู้ปกครองจะต้องประดับตกแต่งด้วยเครื่องประดับต่าง ๆ อย่างสวยงามพิเศษกว่าสามัญชน กาลต่อ ๆ มา มูลเนินดินที่ฝังศพนั้นก็กลายเป็นสถูป คือ มีลักษณะเป็นโอคว่ำ ก่ออิฐหรือดินแข็งครอบไว้แล้วปักด้วยฉัตรหรือปลียอดไว้บนยอดโอคว่ำ อีกชั้นหนึ่ง เมื่อญาติและผู้ที่เกี่ยวข้องถึงก็จะไปสักการบูชาสถูปนั้น ในคติทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงสถูปที่ควรสักการบูชาไว้คือ สถูปของอุปัชฌาย์ 4 จำพวกได้แก่ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก และพระเจ้าจักรพรรดิราช

ชาวพุทธในอินเดียได้สร้างสถูปมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3-4 คือสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช บางแห่งสร้างเป็นรูปทรงกลม เช่น ที่สาณจิในรัฐพิหาร และเป็นทรงสี่เหลี่ยม เช่น ที่พุทธคยา ส่วนศรีลังกาและพม่าหรือพุกาม รวมทั้งชาวมอญ ได้รับอิทธิพลการสร้างพระเจดีย์มาจากอินเดีย ชาวพุทธในประเทศไทยต่างได้รับอิทธิพลการสร้างพระเจดีย์มาจากอินเดียและลังการวมทั้งพม่าและมอญด้วยเช่นกัน พระเจดีย์ทางพุทธศาสนาในล้านนาไทยมีอยู่หลายแบบหลายทรงเพราะชาวล้านนาได้รับศิลปวัฒนธรรมและพระพุทธรูปจากหลายแห่ง เช่น นิกายมหายานจากประเทศจีน นิกายนี้ได้แยกตัวออกจากพระพุทธศาสนาดั้งเดิม คือ ละเว้นพระวินัยบางข้อและเน้นทางด้านหลักธรรมะ ให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมและสภาพทางภูมิศาสตร์ เมื่อปีพุทธศักราช 200 นิกายนี้ได้แพร่หลายขึ้นไปทางเหนือ เข้าสู่ประเทศทิเบต แล้วลงมาพม่าและเข้าสู่ประเทศจีน เกาหลี และแพร่หลายมาประเทศไทยทางล้านนານี้ นิกายมหายานได้เจริญงอกงามอยู่ในล้านนาหลายศตวรรษ แล้วจึงเสื่อมไป เพราะนิกายนี้เน้นธรรมะแต่หย่อนยานในด้านรักษษพระวินัย พอถึงยุคสุโขทัย พ.ศ.1800-1900 พ่อขุนรามคำแหงได้ไปอาราธนาพระภิกษุที่เป็นนักปราชญ์ ผู้แตกฉานในพระไตรปิฎกและเป็นผู้เคร่งครัดในพระธรรมวินัยมาก เพราะท่านเป็นพระภิกษุในนิกายเถรวาท (หินยาน) คือ นิกายดั้งเดิมของพระพุทธศาสนานั้นเอง อาณาจักรสุโขทัยกับอาณาจักรล้านนา มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ฉะนั้น นิกายเถร

วาทจึงแพร่เข้ามาถึงล้านนาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และเจริญงอกงามอยู่มาจนเสียเอกราชแก่พม่าเมื่อปี พ.ศ. 2101 จากนั้นก็ถูกอิทธิพลพม่าครอบงำจนปลดแอกพม่าได้

พระเจดีย์หรือสถูปแต่เดิมนั้น ได้ก่อตั้งไว้ตามเนินดินสูงบ้าง ตามเนินเขาบ้าง ตามถ้ำบ้าง เมื่อสถูปได้วิวัฒนาการมาเป็นพระเจดีย์แล้ว ทั้งความนิยมในการเคารพแทนการฝังก็มีมากขึ้น ประชาชนจึงนิยมเก็บกระดูกหรืออัฐิไว้เป็นที่ระลึกและมักจะนำไปเก็บไว้ที่สถูปหรือพระเจดีย์ พระเจดีย์จึงอยู่ในที่กลางแจ้ง ใกล้กับชุมชนเช่น ในวัด เป็นต้น อีกประการหนึ่ง พระเจดีย์จึงมีการประดับประดาให้สวยงาม ในยุคต่อๆ มา จึงนิยมสร้างซุ้มไว้ด้านข้างพระเจดีย์เพื่อเก็บกระดูก เมื่อถึงยุคที่ปั้นหรือหล่อพระพุทธรูปเป็นแล้ว จึงนำพระพุทธรูปไปไว้ที่พระเจดีย์ด้วย พระเจดีย์บางแบบจึงมีซุ้มหลายซุ้ม มีลวดลายที่งดงามยิ่ง มีอาคารที่เรียกว่า วิหารครอบไว้ ในกาลต่อมาได้แยกวิหารไว้ต่างหากโดยนำพระพุทธรูปไว้ในพระวิหาร ส่วนพระเจดีย์แยกสร้างไว้ด้านข้างหรือด้านหลัง แนวคิดนี้ชาวล้านนาได้รับมาปฏิบัติจวบจนทุกวันนี้คือ สร้างวิหารไว้บริเวณหน้าวัดและสร้างพระเจดีย์ไว้หลังพระวิหารเสมอ

พระเจดีย์ในล้านนามีหลายแบบดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น นักศึกษาทางโบราณคดีได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมไว้มี 9 แบบ แต่ละแบบมีอยู่ต่างสถานที่และสร้างต่างสมัยกันด้วย บางแบบมีเอกลักษณ์จำเพาะเป็นของล้านนา บางแบบมีลักษณะประยุกต์จากแบบอื่นๆ ทั้ง 9 แบบนี้คือ 1) แบบทวาราวดี 2) แบบมหาโพธิ์วิหารพุทธคยา 3) แบบ

สุโขทัยลังกา 4) แบบล้านนาพุททาม 5) แบบพม่า 6) แบบเจดีย์ปล้อง 7) แบบพุททามแปดเหลี่ยม 8) แบบศรีวิชัย และ 9) แบบส่วนตัว คือเจดีย์ที่สร้างไว้บรรจุอัฐิของบุคคลสำคัญของแต่ละตระกูลนั่นเอง บางคนเรียกว่า กู่กุด

พระเจดีย์ทั้ง 9 แบบนี้ ได้วิวัฒนาการมาจากพระเจดีย์แม่บทของพระพุทธศาสนา 2 แบบ คือ แบบกลม ทรงโอคว่ำ มีฉัตรปักอยู่บนตรงกลางเป็นยอดเจดีย์เช่น พระเจดีย์ที่สาญจิในรัฐพิหาร ประเทศอินเดีย สร้างสมัย พ.ศ. 300-400 และแบบเจดีย์เหลี่ยมซึ่งมี 4 เหลี่ยมบ้าง 8 เหลี่ยมบ้าง มีหลายชั้น และนิยมสร้างซุ้มไว้ในแต่ละด้านด้วยเช่น พระเจดีย์ที่พุทธคยา

พระเจดีย์แบบทวาราวดีคือ พระเจดีย์ที่ได้รับอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรม มาจากสมัยทวาราวดี และอาณาจักรทวาราวดีนี้เคยเจริญรุ่งเรืองประมาณ พ.ศ. 1100-1600 ดินแดนของอาณาจักรนี้อยู่ในแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดยเฉพาะเมืองลพบุรี เมืองอู่ทอง และเมืองนครปฐม พระพุทธศาสนาสมัยนี้เจริญรุ่งเรืองมากเพราะได้รับความรู้ทางด้านศาสนาและความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมมาจากอินเดียโดยตรง ประจวบกับสมัยนี้มีความสุข มีนักปราชญ์ มีช่างศิลป์ที่ยอดเยี่ยม หลักฐานที่พบในสมัยนี้มีตั้งแต่พระพุทธรูป รูปคน รูปเทวดา รูปพระโพธิสัตว์ ธรรมจักร เครื่องประดับตกแต่ง เกรียณูกษาปณ์ แม่พิมพ์ตราประทับ แผ่นศิลาจารึก สิ่งเหล่านี้ทำด้วยปูนปั้น ดินเผา โลหะ ดีบุก ทอง และเงิน เมื่อคราวที่พระเจ้ากรุงละโว้ส่งพระนางจามเทวีไปครองเมืองหริภุชยัณั้น พระนางได้นิมนต์

พระเถรานุเถระ 500 รูปและนักปราชญ์อีกจำนวนหนึ่ง มาเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยพระองค์ท่านบำรุงพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น พลเมืองอยู่กันอย่างสงบร่มเย็น ได้ร่วมกันก่อสร้างถาวรวัตถุต่างๆ ไว้มากมาย โดยเฉพาะพระเจดีย์ เพราะพระเจดีย์สร้างไว้เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุจากประเทศศรีลังกา ในกาลต่อมาได้ประดิษฐานพระพุทธรูปเพื่อให้ชาวพุทธได้สักการบูชาและระลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระเจดีย์แบบทวาราวดีมีอยู่ในล้านนาปัจจุบันเพียง 4 องค์ เท่านั้น คือ

1. สุวรรณจังโกฏีเจดีย์ (กุดกู่) อยู่ที่วัดจามเทวี อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน วัดนี้ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของตัวเมืองลำพูน อยู่ห่างออกไปราว 1 กิโลเมตร พระเจดีย์นี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “กู่กุด” เพราะมิได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ แต่บรรจุพระอัฐิพระนางจามเทวีแทน ลักษณะพิเศษของพระเจดีย์นี้ คือ มีรูปทรง 4 เหลี่ยม มีซุ้มกระจหน้า 60 ประดิษฐานพระพุทธรูป

ส่วนพระพุทธรูปสมัยนี้มีลักษณะคล้ายศิลปสมัยทวาราวดี มีพระเกตุมาลาเป็นต่อมสั้น ขมวดพระเกตุ พระพักตร์แบนกว้าง พระโอษฐ์แฉะ พระหนุป้าน จีวรแนบข้างติดกับพระองค์ พระพักตร์กับพระบาทใหญ่ สาเหตุที่เรียกสุวรรณจังโกฏีอีกประการหนึ่งคือ ซุ้มที่สร้างนั้นห่อหุ้มด้วยแผ่นทอง

2. รัตนเจดีย์ อยู่ที่วัดจามเทวี จังหวัดลำพูนเช่นเดียวกับสุวรรณจังโกเจดีย์ สร้างเมื่อราว พ.ศ. 1700 โดยพระยาสรพลสิทธิแห่งราชวงศ์จามเทวี พระเจดีย์องค์นี้สร้างหลังจากพระเจดีย์สุวรรณจังโกมาก และย่อ

ขนาดให้เล็กลงด้วย โดยมีส่วนสูงจากฐานถึงยอดเพียง 11 เมตร สร้างเป็นทรง 8 เหลี่ยม (ตามทิศทั้ง 8) ในแต่ละเหลี่ยมมีซุ้มไว้ประดิษฐานพระพุทธรูปยืนด้านละองค์ บริเวณฐานพระเจดีย์พองสูงขึ้นไปถึงใต้องค์ระฆัง จะมีซุ้มอีกด้านละซุ้ม ประดิษฐานพระพุทธรูปยืนอีกซุ้มละองค์ รวมทั้งหมด 16 ซุ้ม พระพุทธรูป 16 องค์

3. **สุวรรณเจดีย์** อยู่ที่วัดพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน รูปทรงเลียนแบบมาจากพระเจดีย์วัดจามเทวีทุกอย่าง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1607 นัยว่าผู้สร้างได้สร้างขึ้นเพื่อส่งสมบุญกุศลให้กับตนเองเท่านั้น ที่ชื่อว่าสุวรรณเจดีย์เพราะซุ้มประตูด้านหน้าได้ทำจากทองคำนั่นเอง

4. **พระเจดีย์เหลี่ยม** สร้างคล้ายพระเจดีย์ที่วัดจามเทวีมาก แต่มีลวดลายปลีกล้อยมากกว่า อยู่ที่วัดเจดีย์เหลี่ยม (หรือ กู่คำ) อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ บริเวณนี้เรียกว่า เวียงกุมกาม ซึ่งเป็นเมืองที่พระยาเม็ญรายสร้างขึ้นเมื่อพระองค์ตีเมืองหริภุญชัยได้แล้ว และเห็นว่าเมืองหริภุญชัยนั้นคับแคบ จึงคิดสร้างเมืองใหม่โดยยกไพร่พลทั้งหลายออกมาสร้างเวียงกุมกามทางทิศเหนือ ห่างจากเมืองหริภุญชัย 20 กิโลเมตร และอยู่ทางทิศใต้เมืองเชียงใหม่ 10 กิโลเมตร ขณะที่พระยาเม็ญรายประทับอยู่ที่เวียงกุมกามนั้น พระองค์ให้ขุดคูเมืองล้อมรอบเวียงกุมกาม และนำดินที่ขุดคูเมืองนั้นสร้างพระเจดีย์ไว้สักการบูชา พระเจดีย์นี้สร้างเลียนแบบมาจากวัดจามเทวี รูปทรง 4 เหลี่ยม (4 ทิศ) สร้างเป็นชั้น 5 ชั้น แต่ละชั้นสร้างซุ้มจะระนาประดิษฐานพระพุท

ธูปชั้นละ 3 ซุ้ม ฉะนั้น หนึ่งด้านจึงมีซุ้ม 15 ซุ้ม รวม 4 ด้านมีซุ้ม 60 ซุ้ม ส่วนบนยอดพระเจดีย์ ทำเป็นรูปทรงแหลมขึ้น ไม่มีฉัตรเหมือนพระเจดีย์ทั่วไป การสร้างซุ้ม 60 ซุมนั้นบางทศนะว่า เพื่อไว้เก็บพระอัฐิพระมเหสีของพระองค์ด้วย โดยอ้างจากโครงนิราศหริภุญชัย บทที่ 45 ว่า

อารามรมเยศเมื่อนั้น	มั่งราย
นามกู่คำหลวงหลาย	เช่นท้าว
หกลีบสยมภูยาย	ยังรอดงามเอ
แปลงคุ่นช้องน้าว	นาฏไวรพา

ดร. ประเสริฐ ณ นคร แปลไว้ว่า “วัดอันนารีนรมย์ของพระยามังรายชื่อกู่คำหลวง สร้างไว้นานหลายชั่วกษัตริย์แล้ว มีพระพุทธรูปหกลีบองค์เรียงรายอยู่ตลอดดงงาม สร้างเจดีย์ไว้กระดุกมเหสีท่านด้วยเศวตโคก

พระเจดีย์เป็นอนุสรณ์ถึงพระพุทธรเจ้าและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ส่วนสถาปัตยกรรมหรือศิลปวัฒนธรรมที่พระเจดีย์นั้น ได้รูปแบบศิลปมาจากอินเดียเป็นหลัก คือ มากับพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ จึงคำศัพท์ที่น่าสนใจเกี่ยวกับพระเจดีย์หลายคำ เช่น

ทวาราวดี หมายถึง วัฒนธรรมยุคหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทย มาจากคำว่า ทวาร-วดี แปลว่า ประตูสู่สุวรรณภูมิ

สถูป หมายถึงสิ่งก่อสร้างที่บรรจุของควรบูชา มีกระดูกของบุคคลสำคัญเป็นต้น สันสกฤตใช้ว่า สถูป หมายถึงประดิษฐานพระพุทธรูปหรืออัฐิ ซึ่งวิวัฒนาการมาจากการสร้างสถูป ปัจจุบันได้มีประดิษฐ์ให้สวยงาม ภาษาสันสกฤตใช้คำว่า “จิตฺต” มาจากศัพท์ **จิต-อนัน** แปลว่า สิ่งที่ยิ่งระลึกถึง

เมรุ (อ่านว่า เมน) แต่ถ้ามีคำอื่นมาต่อท้ายเป็นคำสมาสเช่น **เมรุมาศ** ต้องอ่านว่า เม-รุ-มาศ เมรุ หรือพระเมรุ แต่เดิมนั้นหมายถึงยอดเขาพระสุเมรุ คือยอดเขาสูงสุด ยอดหนึ่งของอินเดียที่พวกพราหมณ์เชื่อว่าเป็นที่อยู่ของเทพเจ้าทั้งหลาย ถ้าผู้ที่ตายแล้วจะได้ไปเกิดอยู่บนยอดเขาพระสุเมรุซึ่งเปรียบดังสวรรค์ ความเชื่อในยุคต่อๆ มาจนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังมีเชื่อกันอยู่ ในเมืองไทยมีความคิดที่ยอดเยียมกว่าชาวอินเดียมาก คือพอมีคนตายแล้ว รีบสร้างพระเมรุให้ ถ้าคนมีฐานะดีหน่อยก็จะสร้างพระเมรุมาศอย่างสวยงามให้เลย ชาวบ้านเรียกว่า **ปราสาท** ในภาคกลางทางวัดจะสร้างที่เผาศพถาวรเรียกว่า **เมรุ** ไว้ประจำวัด โดยจำลองแบบมาจากเขาพระสุเมรุในอินเดียนั่นเอง เมื่อเผาศพเสร็จแล้ว จึงเก็บกระดูกบางส่วนไว้เป็นที่ระลึกและบูชา ส่วนกระดูกที่เหลือจะนำไปลอยในแม่น้ำด้วยความเชื่อว่า น้ำจะช่วยให้ผู้ตายได้รับความร่มเย็นเหมือนน้ำ กระดูกที่เก็บไว้มักจะนำไปบรรจุไว้ที่เจดีย์ต่างๆ ตามวัดที่ญาติของผู้ตายสะดวกที่จะไปสักการบูชาได้

ส่วนประกอบของพระเจดีย์ มีคำศัพท์เรียกกันไว้เป็นตอนๆ แตกต่างกัน ขออธิบายเฉพาะบางคำโดยเริ่มตั้งแต่ **ฐานเจดีย์** หมายถึง พื้นล่างสุดขององค์เจดีย์ ส่วนมากจะเป็นฐาน 4 เหลี่ยม จัตรูรัส ความกว้างไม่ได้กำหนดไว้ แล้วแต่ผู้ที่จะสร้าง จะสร้างขนาดใหญ่ ไหล่ทรงพญานาคและกำลังบารมีมีส่วนเป็นตัวกำหนดด้วย พระเจดีย์ทางล้านนานิยมฐานธรรมดา ไม่ค่อยมีลวดลายที่ฐานหรืออาจจะมีบ้างเล็กน้อย ซึ่งจะเรียกว่า **ฐานบัวลูกแก้ว** ถ้า

มีลวดลายเป็นดอกไม้แบบพวงมาลัย ก็เรียกว่า **มาลัยลูกแก้ว**

องค์เจดีย์ คือส่วนกลางของพระเจดีย์ มักจะปั้นหรือก่อรูปคล้ายระฆังขนาดใหญ่

บัลลังก์ หมายถึง ส่วนบนของรูปองค์เจดีย์ที่เรียกกระฆัง สร้างฐานอีกชั้นหนึ่งเพื่อประดับส่วนบนของพระเจดีย์ บางแห่งเรียกว่า **บัลลังก์เทพ** เสมือนที่พวกเทพประทับ ตรงบัลลังก์ต่อด้วย**คอรระฆัง** เป็นส่วนเว้าคล้ายส่วนบนสุดของระฆัง ที่คอรระฆังจะมีเสาเรียงรายรับส่วนยอดของพระเจดีย์อีก เรียกว่า **เสาหวน**

ปล้องไฉน มักจะเห็นคล้ายลูกบวบที่วางหนุนต่อกันเป็นชั้น 9 ชั้นบ้าง 16 ชั้นบ้าง 30 ชั้นบ้างแล้วแต่ว่าขนาดพระเจดีย์ ปล้องไฉนนี้ถือว่าเป็นลักษณะที่สวยเด่นของพระเจดีย์

ปลียอด หมายถึง ส่วนสูงที่เป็นเหมือนเสาที่ปักบนยอดสถูป มีลักษณะเป็นทรงกลมคล้ายปลีกล้วยก็มี คือช่วงล่างจะกลมใหญ่และค่อยๆ ย่อเล็กขึ้นไปหายอด ยาวประมาณ 2-5 เมตร และทรงแบนก็มี คือเป็นทรง 4 เหลี่ยมท่อนล่างอวบใหญ่ และค่อยๆ เรียวเล็กขึ้นไป

นพศูล หมายถึง ปลายยอดเป็นรูป 3 แฉกแบบอาวุธของพระอินทร์

ฉัตร หมายถึง ปลายสุดของพระเจดีย์จะมีฉัตร ที่สวยงามไว้ มักจะทำจากโลหะที่แข็ง เช่น เงิน หรือ ทอง เป็นสัญลักษณ์ว่า ให้ร่มเงาแก่เมตต์น้ำค้าง และให้ร่มเงาแก่พระเจดีย์

เม็ดน้ำค้าง หมายถึง ชั้นส่วนสุดยอดทรงพระเจดีย์ มีรูปคล้ายดอกบัวตูม หรือหยดน้ำค้างซึ่งหมายถึง พระพุทธเจ้านั่นเอง.